

Naslov članka/Article:

Bralna značka od A do Ž. Motivacija za branje in razvijanje bralne pismenosti na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci

Reading Badge from A to Z.

Motivation for Reading and Developing Reading Literacy at France
Prešeren Črenšovci Primary School

Avtor/Author:

Nataša Litrop

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Šolska knjižnica št. 3-4/2017, letnik 26

ISSN 0353-8958

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/solska-knjiznica/>

Bralna značka od A do Ž.

Motivacija za branje in razvijanje bralne pismenosti na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci

Reading Badge from A to Z.

Motivation for Reading and Developing Reading Literacy at France Prešeren Črenšovci Primary School

Nataša Litrop

Izvleček

Bralna značka je več kot samo motivacijska oblika širjenja bralne kulture. Sistematično načrtovana in osmišljena pomembno vpliva na razvoj bralne pismenosti posameznika, je pomemben del učno-vzgojnega procesa, prav tako pa pomembno vpliva na oblikovanje šolske kulture in klime. Sanjskega bralca odlikujejo motiviranost, sposobnost kritičnega vrednotenja prebranega, samostojnost in samozavestnost, (po)učenost, kompetentnost, radovednost ... Z vedno novimi in inovativnimi pristopi želijo čim več prav takšnih bralcev oblikovati na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci.

UDK 028.5:373.3

Ključne besede

bralna značka, bralna pismenost, motivacija za branje

Abstract

Reading badge is more than just a motivational form of spreading reading culture. When systematically planned and meaningful, it has a significant impact on the development of an individual's reading literacy, is an important part of the educational process, and has a significant impact on the shaping of school culture and climate. An ideal reader is distinguished by motivation, the ability to critically evaluate what has been read, by independence and self-confidence, by being informed, competent, curious, etc. Through new and innovative approaches, the France Prešeren Črenšovci Primary School is trying to shape as many ideal readers as possible.

Keywords

reading badge, reading literacy, motivation for reading

UVOD

Bralna značka pomeni »zaščitni znak« kulturalno-vzgojnega gibanja za razvoj bralnih navad in bralne kulture med mladino v slovenskem prostoru od šestdesetih let prejšnjega stoletja. Slavko Kotnik in Leopold Suhodolčan sta z zamisljivo o bralni znački želela premostiti prepad med takrat nepriljubljenim šolskim (obveznim) branjem ter otrokovim užitek ob knjigi, seveda ob načrtnem usmerjanju in mentorskem vodenju. Začetnim širokim seznamom kakovostnih knjig, nekakšnim dnevnikom branja ter pogovorom o knjigah so skozi čas očitali tri napake: vse preveč so sezname postajali obvezni in določeni, dnevnik branja so postajali »zapisniki branja« po točkah, učenčevo poznavanje literature se je preverjalo na izpitni način. Vse to je, po besedah Mihe Mohorja v zborniku *Branje je potovanje*, začelo odbijati še najbolj navdušene bralce (*Branje je potovanje*, 2011).

Čas je vse prej kot zbranosti in razmisleku ob samotnem pogovoru mladih s knjigo naklonjen hrupu, površnosti in nesporazumom, zato je pomembno, da v »teh nerodnih letih« mentorji še intenzivneje, še bolj trmasto spodbujamo obotavljajoče se kot tudi najpogumnejše bralce.

Po mnenju Toneta Partljiča, dolgoletnega predsednika gibanja, morajo mentorji mladim bralcem omogočiti, da knjiga ostane skriti prostorček otrokove svobode. Toda doseči, da bo otrok v branju našel vir vsestranskega užitka, je pravzaprav izjemno težka naloga. Zavedati se moramo, da pa nikoli ni prepozno; otroka moramo spodbujati k branju in razvijati njegove bralne sposobnosti toliko časa, da v njem vzbudimo užitek.

Bralna značka je na večini šol za učence prostovoljna, za šolske knjižničarje pa v sodelovanju z učitelji neposredna pedagoška dejavnost oziroma oblika vzgajanja učenca v ljubezni do knjige, ki je omejena na šolsko leto in podpira splošne cilje življenja in dela šole ter tudi pouka ne samo slovenščine, temveč tudi drugih predmetov, ob podpori vodstva šole, strokovnih delavcev, staršev, zunanjih organizacij.

Bralni znački pripisujemo tri osrednje cilje:

- razvijanje bralne sposobnosti,
- razvijanje bralne kulture,
- pridobivanje književnega in tudi vseživljenjskega znanja.

Meta Grosman (1997) poudarja pomen motiviranja za branje in razmišljanje o prebranem s ciljem otroka vzgojiti v bralca za vse življenje.

BRANJE IN BRALNA ZNAČKA PRI NAS

Na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci vzgoji za branje in razvijanju bralnih strategij posvečamo veliko pozornosti. Ob rednem delu pri pouku iščemo možnosti, rešitve in poti tudi pri številnih drugih (ob)šolskih dejavnosti, kjer si lahko učenci na na videz latenten način tudi pridobijo znanja, se urijo v bralnih veščinah in postajajo kompetentni na tem področju.

V šolski knjižnici, ki je t. i. srce šole, se čutimo še posebej odgovorni za vzgojo za branje in knjigo. Ena izmed številnih dejavnosti, ki jo je izvajamo, je bralna značka, za katero imamo pogosto občutek, da je v tem procesu premalo »digitalna« in kot taka mladim bralcem ne ponuja pravega izziva. S sistematičnim delom, budnim spremljanjem potreb in želja mladih bralcev, ne nazadnje pa tudi z intenzivnim motivacijskim pristopom nam uspeva uresničevati zastavljene cilje. Razvijati bralne, govorne in tudi pisalne zmožnosti s pristopi in metodami, prilagojenimi starosti mladih bralcev, predvsem pa izhajati iz njihovih močnih in šibkih področij, je temeljno vodilo našega delovanja na področju spodbujanja branja in vzgoje za knjigo.

Opažanja učiteljev in učiteljic ter drugih, ki smo neposredno vpleteni v pedagoški proces, da imajo učenci – mladi bralci nižjih razredov – zaradi vpliva narečja težave na področju govornega izražanja v slovenskem knjižnem jeziku in prostega pripovedovanja o prebranem, so narekovala aktivnosti, s katerimi bi stanje na tem področju izboljšali. Pri teh učencih smo se osredotočili na izboljšave tako, da so o prebranih knjigah pripovedujejo in tako urijo praktičnorabo slovenskega knjižnega jezika. Starejšim učencem bralcem največ težav povzroča pisno izražanje (v slovenskem knjižnem

jeziku) oz. pisanje o prebranem, zato smo se osredotočili na spremljanje in izboljšanje stanja na tem področju in jim ponudili možnost, da delno izpolnjujejo obrazce, delno pa svoje kreativnost izrazijo s tvorjenjem določenega besedila.

Vsako leto na dan zlatih knjig (17. september) na šoli uradno začnemo z bralno značko, ki jo zaključimo s slovesno podelitvijo priznanj zaslužnim bralcem 2. aprila, na dan knjig za otroke. Bralci v tem času prebirajo različna leposlovna (prozna in lirična) ter tudi poučna dela ter o prebranem poročajo v knjižnici. Tisti bralci, ki si želijo in so sposobni več, prebrana dela dodatno predstavijo v razredu. Prebrana dela predstavijo bodisi ustno (na razredni stopnji) bodisi ustno in pisno (na predmetni stopnji).

OD BRALCA DO »SANJSKEGA BRALCA«

Kakšen naj bi bil »sanjski« bralec oziroma bralka? V prvi vrsti tak, ki kaže interes za branje in knjige, je za branje motiviran, je zanj usposobljen, si zna izbrati primerno čtivo, zna kritično ovrednotiti prebrano, zna prebrano uporabiti pri svojem delu oziroma v vsakdanjem življenju ... in je navdušen nad prebranim! Podoba, za katero si vsi, ki delamo z mladimi bralci, prizadevamo in predstavlja končni cilj našega dela, znanja in vzgoje na področju knjižne (in tudi knjižnične) vzgoje.

Vsakdanji stik z bralci v šolah se po navadi razlikuje od omenjenih predstav o t. i. sanjskem bralcu. »Ne da se mi! Je pretežko! Ne

Slika 1: Spodbujanje bralne pismenosti

razumem, kar preberem! Nimam časa! Uh, je tečno!» in številne podobne izjave nas odrasle spravljajo v obup, predvsem pa nas silijo v iskanje možnosti, kako vendarle opismeniti otroke, jih navdušiti za branje ter jim tako tudi pomagati pri učenju.

V vsaki bralni sezoni izberemo prednostno temo, s katero želimo motivirati učence, predvsem pa postopno izgrajevati bralca, ki naj bi bil motiviran, (po)učen, suveren, kompetenten, kritičen, radoveden.

1.1 MOTIVIRANI BRALEC

Branje za zabavo je bil moto bralne značke, ko smo z dejavnostmi in pristopi želeli učence povabiti v knjižnico, jih pritegniti h knjigam in navdušiti zanje, pokazati, da ob vse bolj popularni (in na videz priročni) informacijski-komunikacijski tehnologiji lahko prosti čas preživljajo tudi ob knjigi. Učenci so, izhajajoč iz lastnih želja, toda vedno v dogovoru z učitelji ali knjižničarko, izbirali knjige, ki so bodisi vseč njim ali njihovim vrstnikom, prijateljem bodisi jih imajo doma na knjižni polici, in o njih pripovedovali/pisali. Pri svojem poročanju so bili med drugim usmerjeni v oblikovanje *priporočila* izbrane knjige drugim bralcem, kar je tudi pomembno prispevalo k nabavni politiki šolske knjižnice.

Slika 2: Knjižna priporočila

1.2 (PO)UČENI BRALEC

Branje za znanje je bila osrednja ideja bralne značke naslednje bralne sezone. Če so bralci leto poprej brali »kar koli« oziroma dogovorjeno literaturo po lastnem izboru, smo jih to leto spodbujali, da so posegali med drugim tudi po literaturi, ki jim lahko pomaga pri učenju, pouku, pri dodatnem šolskem delu. Posegali so po priporočeni poučni literaturi, periodiki, t. i. strokovnem gradivu, iz katerega so lahko črpali znanje, ki jim lahko koristi tudi pri njihovem (drugem) delu. Tako so npr. preučevali biografije avtorjev knjig in o njih obširneje poročali, med seboj primerjali avtorje, književna obdobja, književni čas in prostor, osebe ... Iz prebranih književnih del so izpisovali lepe misli, citate ... Tako so spoznavali knjižnični fond in možnosti, ki jim jih ponuja šolska knjižnica.

Slika 3: Podelitev bralnih priznanj

1.3 SUVERENI BRALEC

Beremo in pika. Tako se je glasil moto bralne značke nove bralne sezone. Prvo leto so se bralci ob branju še »zabavali«, drugo leto so se ob njem tudi učili, tokrat pa so zabavo in znanje povezali v celoto in tako postali samozavestni bralci. V šolski knjižnici so na podlagi priporočilnih seznamov (ki pa niso obvezujoči) glede na starostno obdobje lahko posegali po nekoliko zahtevnejši literaturi (knjigah, namenjenih starejšim, kot so sami), s poudarkom na interpretativnem branju (odlomkov). Tako smo bralce vzgajali v leporečju, v šolski knjižnici pa smo sledili nabavi kakovostne domače in tuje literature (zlata hruška, večernica ...).

1.4 KOMPETENTNI BRALEC

Branje za dekleta, branje za fante. – Bralce smo spodbujali k branju literarnih del, ločenih

po spolu: z glavnim ženskim ali moškim književnim likom oziroma z ženskim ali moškim književnim pripovedovalcem, s čimer smo želeli doseči, da bi se bralci lahko poistovetili z njimi ali pa samo laže razumeli nasprotni spol, kar je širše vplivalo na šolsko klimo, vzpostavljanje kakovostnih medosebnih odnosov ... Bralci so pri poročanju poskušali čim bolj okarakterizirati glavni književni lik (kakšen je, katere so njegove lastnosti, s katero mislijo iz knjige to lahko podkrepiti, v čem si podoben/-na temu junaku, v čem se razlikujeta).

1.5 KRITIČNI BRALEC

Všečkam branje! – na prvi pogled se je zdelo, da učencem ponujamo njim priljubljeno IKT-različico »branja«, kar je pravzaprav bilo tudi res, saj smo jih povabili k branju literature na knjižnih bralnikih, k branju interaktivnih (e-)knjig, vendar se je izkazalo, da našim bralcem to (še) ni izziv. Tako so posegali po klasičnih knjigah, vendar s poudarkom na kritičnem vrednotenju prebranega. O prebranih vsebinah so poglobljeno kritično razmišljali, podajali ocene na način, da so iz del navajali konkretne podkrepitve, argumente. Tako smo jih opolnomočili za kakovostno medsebojno komunikacijo, strpnost.

1.6 RADOVEDNI BRALEC

Potujemo! se je glasil moto nove bralne sezone. Z željo, da v njih vzbudimo pravo voljo, motivacijo, določeno znanje, pravo mero samozavesti, ter s predpostavko o vzgoj(enost)i za sprejemanje drugačnosti in vzpostavljanje kakovostne medsebojne komunikacije smo mlade bralce »poslali na potovanje« – po svetu literature, po domišljiji. Pri tem smo jim pustili »prosto pot« v pričakovanju, da bodo zmogli in znali ločiti med dobrimi in slabimi knjigami, predvsem pa da si bodo zastavljali visoke in realne cilje in tako tudi posegali po vse zahtevnejši, čistejši, (še bolj) uporabni literaturi na katerem koli mediju. Bralce, ne nazadnje imajo vsi izkušnje potovanja iz kraja v kraj, smo med drugim spodbujali k prebiranju potopisov, primerjavam in predstavitev lastnih izkušenj potovanj.

Slika 4: Zaposleni kot bralni vzor

BRANJE ZA ZAPOSLENE

Ključna ugotovitev pri širjenju bralne kulture, vzgajanju mladih bralcev na naši šoli in v naši šolski knjižnici je vzgajati z zgledom. Zaposleni na šoli in tudi v vrtcu ob šoli smo z obiskovanjem šolske knjižnice, poseganjem po knjigah, urejanjem šolskih knjižnih kotičkov in polic na različnih mestih, predvsem pa s pozitivnimi spodbudami želeli mlade bralce pospremiti na pot, jih opogumiti in opremiti z znanji na področju bralne pismenosti, predvsem pa na področju vseživljenjskega učenja. Bralni klub, v okviru katerega potekajo pogovor o prebranem, predstavitev književnih del

ter bralna e-pošta, je oblika sodelovanja zaposlenih pri bralni znački. Zaključna prireditev s podelitvijo bralnih priznanj pa je v preteklosti potekala v obliki tematske prireditve za vse zaposlene (Umetniški koktajl z recitiranjem izbranih pesmi značkarjev, Muzikalično-poetični večer z instrumentalnimi točkami zaposlenih in predstavitev avtorskih lirčnih del ...), zadnja leta pa je združena z zaključno prireditvijo s podelitvijo priznanj zaslužnim bralcem za učence, ki pa je tudi vselej tematska (Verba volant, skripta manent; Sladko leto branja; Letni časi v branju; »Lajkam!« ...).

SKLEP

Osmišljeno delo z učenci na področju branja prinaša vrsto prednosti na številnih področjih, predvsem opazne so izboljšave dela pri pouku, učenci bolj samozavestno govorno nastopajo, iz leta v leto se na šoli obdrži ali poveča število sodelujočih pri bralni znački, bralci so bolj bralno ozaveščeni, pri iskanju in izboru literature so bolj samostojni in samoiniciativni, bolj so pozorni na kakovost književnih del, manjša je njihova negotovost pred pisnim poročanjem, doslednejše je izražanje v knjižnem jeziku, v večji meri je prisotno medvrstniško knjižno svetovanje ...

Res pa je tudi, da iz leta v leto beležimo porast zlatih bralcev, to so bralci, ki berejo za bralno značko vsa leta osnovnošolskega izobraževanja. ●

Viri in literatura

Branje je potovanje: ob 50. obletnici bralne značke (2011). Ljubljana: Društvo Bralna značka Slovenije.

Dežman, S. (1998). Bralna značka v osnovni šoli: aktivnosti za spodbujanje branja in preverjanja prebranih knjig: priročnik za mentorje bralne

značke. Radovljica: Skriptorij KA.

Kropp, P. (2000). Vzgojanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje. Tržič: Učila. (Vzgoja za življenje).

Grosman, M. (1997). Pouk branja z vidika prenove. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

NATAŠA LITROP, prof. in šolska knjižničarka na Osnovni šoli Franceta Prešerna Črenšovci
Naslov: Osnovna šola Franceta Prešerna Črenšovci, Juša Kramarja 10, 9232 Črenšovci
E-naslov: natasa.litrop@guest.arnes.si